

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**SOUČASNÝ SOCIOLEKT V ŠERMÍŘSKÉM
PROSTŘEDÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lukáš Vesecký

Specializace v pedagogice, obor Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Helena Chýlová, Ph.D.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Dobřanech 2. července 2020

vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí bakalářské práce paní doc. PaedDr. Heleně Chýlové, Ph.D. za její vedení, ochotu a trpělivost, kterou mi během zpracovávání bakalářské práce věnovala. Dík také patří všem šermířům, kteří mi pomohli při sbírání jazykového materiálu.

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. CÍL PRÁCE, HYPOTÉZY, METODY	8
1.1 CÍL PRÁCE	8
1.2 HYPOTÉZY	8
1.3 METODY VYUŽITÉ V PRÁCI	8
2. STRATIFIKACE NÁRODNÍHO JAZYKA A VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	10
2.1 NÁRODNÍ JAZYK	10
2.2 STRUKTURNÍ ÚTVARY	10
2.3 NESTRUKTURNÍ ÚTVARY	10
2.4 EXPRESIVITA	12
3. ZPŮSOBY TVOŘENÍ SLANGOVÝCH VÝRAZŮ	13
3.1 SLOVOTVORNÉ POSTUPY	13
3.1.1 DERIVACE	13
3.1.2 KOMPOZICE	14
3.1.3 ABREVIACE	14
3.2 NESLOVOTVORNÉ POSTUPY	14
3.2.1 METAFORICKÉ PŘENÁŠENÍ	14
3.2.2 METONYMICKÉ PŘENÁŠENÍ	15
3.2.3 TVOŘENÍ VÍCESLOVNÝCH POJMENOVÁNÍ	15
3.2.4 UNIVERBIZACE	15
3.2.5 PŘEJÍMÁNÍ	16
3.3 NEZAŘADITELNÉ POSTUPY	16
3.3.1 MECHANICKÉ KRÁCENÍ	16
3.3.2 PŘEKRUCOVÁNÍ	16

4.	VYMEZENÍ POJMU ŠERM	17
4.1	TYPY ŠERMU	17
4.1.1	ŠERM SPORTOVNÍ	17
4.1.2	ŠERM SCÉNICKÝ	17
4.1.3	ŠERM HISTORICKÝ	18
4.1.4	ŠERM DOBOVÝ	18
4.2	DĚJINY HISTORICKÉHO ŠERMU V ČESKÉ REPUBLICE	18
5.	CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ HISTORICKÉHO ŠERMU	20
5.1	OBEČNÁ A JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA	20
5.2	SKUPINY A OSOBY	21
5.3	ČINNOSTI A UDÁLOSTI	21
5.4	VÝSTROJ	22
5.5	VÝZBROJ	22
	PRAKTICKÁ ČÁST	23
6.	TŘÍDĚNÍ SOCIOLEKTISMŮ PODLE SÉMANTICKÉHO HLEDISKA A JEJICH JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA	23
6.1	NÁZVY ŠTÍTŮ, ZBRANÍ A JEJICH ČÁSTÍ	23
6.2	NÁZVY ZBROJÍ, ODĚVŮ A DALŠÍ VÝSTROJE A JEJICH ČÁSTÍ	24
6.3	NÁZVY OBDOBÍ A VÁLEK	24
6.4	NÁZVY OSOB, SKUPIN A NÁRODŮ	25
6.5	NÁZVY UDÁLOSTÍ	26
6.6	NÁZVY ČINNOSTÍ	26
6.7	OSTATNÍ NÁZVY	27
7.	SLOVNÍK SOCIOLEKTISMŮ	28
7.1	POPIS STAVBY HESLA	28
7.2	SEZNAM ZKRATEK UŽÍVANÝCH VE SLOVNÍKU	29
7.3	ABECEDNÍ SLOVNÍK	30

8.	ZÁVĚR	43
9.	POUŽITÁ LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE	46
10.	ENGLISH SUMMARY	48
11.	SEZNAM PŘÍLOH	49

ÚVOD

Současný sociolekt v šermířském prostředí jsem si jako téma své bakalářské práce zvolil ze dvou důvodů. Prvním a hlavním byl ten, že toto prostředí je mi velmi blízké, protože historický šerm je můj koníček a už několik let se jako šermíř účastním různých historických bitev či akcí. Druhým důvodem byl fakt, že šermířskému sociolektu se dosud nikdo nevěnoval.

V této práci se tedy pokusím o sběr českých šermířských sociolektismů a následně o vytvoření jejich slovníku, aby i laikové mohli poznat specifčnost a snad i jistou krásu vyjadřování těch, kdo žijí mečem.

TEORETICKÁ ČÁST

1. CÍL PRÁCE, HYPOTÉZY, METODY

1.1 CÍL PRÁCE

Tato práce si klade za cíl sesbírat české šermířské sociolektismy, jež se používaly v roce 2019 a začátkem roku 2020, a následně je charakterizovat a podrobit jazykové analýze ve vztahu k prostředí analyzovaného sociolektu. Záměrem je též vytvořit abecední slovník šermířských sociolektismů, kde budou všechna hesla řazena stejným způsobem, jakým je tomu ve Slovníku spisovné češtiny.

1.2 HYPOTÉZY

Předpokládá se následující:

1. Budou převažovat pojmenování domácího původu.
2. Část pojmenování bude mít expresivní příznak.
3. Z hlediska způsobu vzniku budou převažovat pojmenování utvořená univerbizací.
4. V získaném jazykovém materiálu se budou vyskytovat četná jednoslovná pojmenování motivovaná proprii.

1.3 METODY VYUŽITÉ V PRÁCI

Předvýzkum byl proveden formou rozhovoru se dvěma respondenty. Ke sběru sociolektismů, který probíhal v době od 27. 4. 2019 do 31. 1. 2020, byl využit především elektronický dotazník a dále také tištěné dotazníky či strukturované rozhovory. Značná část sociolektických výrazů byla získána 27. dubna 2019, kdy probíhala Bitva Libušín, největší český středověký historický festival a zároveň největší středověká bitva ve střední Evropě.

Dotazníků bylo vyplněno celkem 45. Získané výrazy byly následně ověřovány pomocí *Encyklopedie zbraní a zbroje*, *Malého slovníku českých slangů*, *Výběrového slovníku českých slangů*, *Slovníku nespisovné češtiny*, *Šmírbuchu jazyka českého*, *Příručního slovníku jazyka českého* a *Internetové jazykové příručky Ústavu pro jazyk český Akademie věd České*

republiky, která obsahuje hesla z *Akademického slovníku cizích slov*, *Slovníku spisovné češtiny* i *Slovníku spisovného jazyka českého*. Následně byla ze sběru vyřazena slova, která nepatří do šermířského sociolektu, např. termíny, archaismy, historismy či slova z obecné nebo hovorové češtiny. Dohromady bylo získáno 251 pojmenování, která byla rozdělena do jednotlivých sémantických skupin a podrobena jazykové analýze. Následně byl utvořen slovník sociolektismů.

2. STRATIFIKACE NÁRODNÍHO JAZYKA A VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ¹

2.1 NÁRODNÍ JAZYK

Termínem národní jazyk se rozumí *všechny regionální, sociální a funkční podoby jaz., jež slouží příslušníkům národa k pokrytí komunikačních potřeb, a to v pohledu synchronním i diachronním*². Český (národní) jazyk lze rozdělit na útvary strukturní a nestrukturní.

2.2 STRUKTURNÍ ÚTVARY

Strukturní útvary se člení na češtinu standardní (komunikační sféra regulovaná), kam patří spisovná čeština spolu se svou součástí – hovorovou češtinou, a nestandardní (komunikační sféra neregulovaná), do které patří obecná čeština vyššího typu (tj. ta, která se uplatňuje v některých veřejných textech, zejména mediálních), interdialekty a dialekty. Spisovná čeština má národně reprezentativní funkci a je prestižní i kodifikovaná, zatímco hovorová čeština, která se též řadí mezi prestižní útvary, je postižena kodifikací jen částečně a její doménou jsou zejména texty hovorového funkčního stylu, pokud se text realizuje spisovně³. Obecná čeština vyššího typu má využití mimo veřejnou oficiální komunikaci a její hranice k hovorové češtině není ostrá. Interdialekt (např. lašský či regionální obecná čeština) se používá ve sféře soukromé i poloveřejné a dialekt má využití pouze ve sféře soukromé.

2.3 NESTRUKTURNÍ ÚTVARY

Nestrukturní útvary národního jazyka jsou souhrnně nazývány jako sociolekt⁴. Sociolekty jsou podle Hubáčka *prezentovány pouze specifickými vrstvami slovní zásoby národního jazyka a realizují se na mluvnické bázi některého strukturního útvaru národního jazyka*⁵.

¹ KRČMOVÁ, Marie a Jan CHLOUPEK. Národní jazyk. *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/N%C3%81RODN%C3%8D%20JAZYK>

² Tamtéž.

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž.

⁵ HUBÁČEK, Jaroslav. K současnému stavu zkoumání sociolektů. In: *Slang a argot: Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.-27. února 2008*. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU v Plzni, 2008, s. 4-7. ISBN 978-80-7043-764-3. S. 4.

Mezi sociolekty se řadí profesní mluva, slang a argot. Vondráček⁶ nicméně profesní mluvu za sociolekt nepovažuje, neboť motivací pro použití profesionalismů je podle něj zejména potřeba vyjádřit se jasně a stručně než snaha zařadit se do sociální skupiny spjaté s danou mluvou. Dále píše, že je problém vymezit přesnou hranici mezi slangem a profesní mluvou ať už pro neurčitost pojmu „profesionalita“ nebo fakt, že formálně identické jazykové prostředky mohou používat skupiny, které sice patří do téhož prostředí, ale které jsou také ve vzájemném kontrastu, např. studenti i učitelé, vojáci z povolání i vojáci základní služby apod.

Profesní mluvu (dále jen p. m.) vymezuje Nový encyklopedický slovník češtiny jako *označení sociolektu typického pro některou profesi. Jako u všech sociolektů je pro každou p.m. typická část slovní zásoby tvořená profesionalismy, jiné jazykové roviny patří k některé ze substandardních variet národního jazyka, většinou obecné češtině n. interdialektu. Vzhledem k tomu, že se p.m. konstituují v různě velkých pracovních kolektivech na různých místech, není jednotná, ale liší se i u téže profese v různých regionech (např. rozdíly hornické mluvy v Kladně, na Ostravsku a na Oslavansku). P.m. působí na standardní češtinu zejména tím, že část jejich pojmenování ztrácí vazbu na profesi a zobecňuje*⁷.

Slang je podle Jaroslava Hubáčka možné definovat jako *svébytnou součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné vrstvy speciálních pojmenování realizované v běžném (nejčastěji polooficiálním nebo neoficiálním) jazykovém styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či k zájmové sféře*⁸.

Argot, jak píše Miloslav Vondráček⁹, je vymezován jako *mluva podsvětí, lůzy, společenské spodiny, kriminálních živlů, eufemisticky jako mluva příslušníků sociálně okrajových skupin či společensky izolovaných skupin občanů*.

⁶ VONDRÁČEK, Miloslav. Funkční diferenciacie slangu a profesní mluvy. In: *Sborník přednášek z VII. konference o slangu a argotu v Plzni 24.–25. září 2003*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005, s. 17-18. ISBN 80-7043-359-0. S. 18.

⁷ KRČMOVÁ, Marie. Profesní mluva. *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PROFESN%C3%8D%20MLUVA>

⁸ HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988. ISBN 48-010-88. S. 8.

⁹ VONDRÁČEK, Miloslav. Argot – funkční vymezení. In: *Slang a argot: Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.-27. února 2008*. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU v Plzni, 2008, s. 25. ISBN 978-80-7043-764-3. S. 25.

2.4 EXPRESIVITA

Podle Nového encyklopedického slovníku češtiny se expresivita *chápe jako pragmatická složka významu příslušného výrazového prostředku daná postojem mluvčího; u konkrétních výrazových prostředků se může mluvit o existenci expresivního příznaku*¹⁰.

Expresivitu lze vyjádřit ve všech základních rovinách jazyka: hláskové (bžuchnout, čmuchat, hňup), morfologické (lotr × **arcilotr**, Prus × **Prušák**, vrah × **vrahoun**), syntaktické i lexikální (bordel, zdechnout, papu)¹¹.

¹⁰ KŘÍSTEK, Michal. Expresivum. *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/EXPRESIVUM#expresivita>

¹¹ Tamtéž.

3. ZPŮSOBY TVOŘENÍ SLANGOVÝCH VÝRAZŮ¹²

Tato kapitola vychází téměř celá z Hubáčkovy monografie *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*.

Pojmenovávací postupy, pomocí nichž vznikají slangismy, lze rozdělit na dvě skupiny: slovotvorné postupy (derivace, kompozice, abreviace, kalkování), při kterých se tvoří nová slova, a postupy, kdy se používají již vytvořená slova. Do druhé kategorie spadá, jak píše Hubáček, *tzv. sémantické tvoření (přenášení metaforické a metonymické), tvoření pojmenování víceslovných (tvoření pojmenování sdružených, tvoření spojení frazeologických) a přejímání*¹³. Sémantické tvoření má s přejímáním společné to, že východiskem pro tvorbu nových názvů jsou již existující slova. Liší se však od něj tím, že nevyužívá těch cizojazyčných pojmenování, která ještě nepronikla do češtiny.

Dále existuje také mechanické krácení a překrucování, což jsou postupy, které tvoří přechod mezi oběma výše uvedenými skupinami.

Při tvoření slangových výrazů se nejčastěji využívá slovotvorných postupů. Ze slovních druhů se ve slanzích nejvíce objevují substantiva, zatímco adjektiva, verba a adverbia se oproti nim vyskytují v malé míře.

3.1 SLOVOTVORNÉ POSTUPY

3.1.1 DERIVACE

Odvozování se dá realizovat pomocí prefixů, přípon a někdy také prostřednictvím koncovek¹⁴, avšak ve slanzích se při tomto postupu nejčastěji využívají právě přípony, např. -ák (ležák), -ář//-ář (očař, matykář) či -ka (kolařka).

¹² HUBÁČEK, Jaroslav. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. ISBN 14-308-71. S. 5-39.

¹³ Tamtéž, s. 5.

¹⁴ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. ISBN 14-475-80. S. 105.

3.1.2 KOMPOZICE

Skládání se ve srovnání s derivací neuplatňuje při tvoření slangismů tak často. Kompozita vznikají z víceslovných vyjádření, která mohou mít formu víceméně volného spojení slov (např. kovomodelárna – výrobní modelů z kovu) nebo pojmenování sdruženého (např. autoopravna – automobilová opravna). Kompozicí mohou vzniknout i složeniny hybridní, jež se svou povahou blíží odborným názvům. Jsou význačné tím, že vznikají prostřednictvím dvou motivací zároveň – univerbizační a internacionalizační. Slovní základy hybridních složenin mohou být např. typu auto-, elektro- či foto-. Motivací k použití kompozice je zejména potřeba vyjádřit se pomocí jednoho slova. Tato potřeba je nejvíce typická pro mluvenou podobu jazyka, proto se projevuje i v rámci slangů.

3.1.3 ABREVIACE

Zkracování je ve slanzích málo časté a slouží k tomu, aby se z několikaslovného sdruženého pojmenování stalo pojmenování jednoslovné. Jeho použití je motivováno snahou o co největší stručnost, stejně jako potřebou zachovat odborné označení. Výsledkem tohoto postupu jsou iniciálové zkratky (např. úbé – úplně blbý), jež se v rámci slangů spíše jen využívají, než tvoří, a slova zkratkovaná (např. bezákl – bezzákluzový kanón), vyskytující se ve větší míře a imitující skutečná slova.

3.2 NESLOVOTVORNÉ POSTUPY

3.2.1 METAFORICKÉ PŘENÁŠENÍ

Metaforické přenášení se při tvoření slangových výrazů využívá velmi často. Jeho princip spočívá v tom, že již existující slovo získá další význam, a to na základě vnější podobnosti s tím, co nově označuje. Motivací pro použití tohoto postupu může být snaha o věcné či expresivní vyjádření. Příkladem metaforického přenášení mohou být slova šibenice (= stojan na zavěšování mikrofonu), pavouk (= spínadlo s rameny podobnými pavoučím nohám), nafta (= černá káva) aj.

3.2.2 METONYMICKÉ PŘENÁŠENÍ

Metonymické přenášení se ve slanzích nepoužívá příliš často. Nová slova se jím tvoří tak, že již hotové pojmenování se přeneso na jinou věc, a to na základě věcné souvislosti nebo vnitřní spojitosti s touto věcí. Oproti metaforickému přenášení zde ani tak nejde o potřebu vyjádřit se expresivně, jako spíše stručně. Příkladem metonymického přenášení mohou být slova *sádra* (= sochařská práce provedená v sádře), *dechy* (= dechové nástroje), *cézar* (= císařský řez) aj.

3.2.3 TVOŘENÍ VÍCESLOVNÝCH POJMENOVÁNÍ

Víceslovná pojmenování se tvoří pomocí různých slov, která ve spojení jako celku získávají nový význam a někdy i expresivní příznak. Vznikají tak frazeologická spojení (např. *chytat bronz*), která vždy obsahují sloveso ve funkci řídicího členu, a sdružená pojmenování (sousloví: např. *rudý ďábel*), u nichž mnohdy dochází k přenášení slovního významu. Oba typy se ve slanzích vyskytují málo; v případě sousloví je to z toho důvodu, že neodpovídá požadavku na stručnost, neboť pojmenování zde není vyjádřeno jedním slovem. Primární motivací pro použití těchto typů je potřeba vyjádřit se věcně.

3.2.4 UNIVERBIZACE

Univerbizace je podle Nového encyklopedického slovníku češtiny definována jako *transformace víceslovného pojmenování v jednoslovné, projev jazykové ekonomie (řidičský průkaz → řidičák)¹⁵.*

Univerbáty jsou úspornější, lépe se skloňují a jsou vhodnějším východiskem pro derivaci nežli víceslovná pojmenování, jsou však méně explicitní (tento nedostatek je neutralizován kontextem)¹⁶.

¹⁵ HLADKÁ, Zdeňka. Univerbizace. *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/UNIVERBIZACE>

¹⁶ Tamtéž.

3.2.5 PŘEJÍMÁNÍ

Přejímání spočívá v tom, že pro nové označení se použije pojmenování, které již existuje v nějakém cizím jazyce. Kvůli přizpůsobení se prostředí domácího jazyka mohou být cizojazyčná pojmenování různě modifikována, a to po stránce zvukové i morfologické. Motivací pro použití přejímání mohou být např. mezinárodní styky, snaha vyjádřit se stručně či expresivně nebo potřeba zachovat výrazy, které jsou specifické pro určité prostředí či národ. Příkladem přejímání mohou být slova patrontaška (= Patrontasche), placmistr (= Platzmeister), šmirgllovka (= Schmirgelscheibe) aj.

3.3 NEZAŘADITELNÉ POSTUPY

3.3.1 MECHANICKÉ KRÁCENÍ

Mechanické krácení se typicky využívá při tvoření slangismů a je motivováno snahou o stručnost vyjádření. Slova vzniklá tímto postupem jsou oproti svým předlohám zkrácená, zvukově simplifikovaná a mají tendenci k tvoření otevřených slabik. Pomocí mechanického krácení byla utvořena slova deska/deskripce (= deskriptiva), fráňa/franina (= francouzština), příraz/přírod'ák (= přírodopis).

3.3.2 PŘEKRUCOVÁNÍ

Překrucování se používá typicky ve slanzích. Při tomto postupu se sice slovo různě upravuje, avšak jeho význam zůstává stejný, jako je tomu i v případě mechanického krácení. Důvodem pro použití překrucování může být např. hraní si s jazykem nebo snaha o to, aby nové slovo bylo dvojnásobné, popř. zvukově výraznější. Tímto postupem vznikla např. slova vejtraska (= větrieska), jasan (= jasně/jasně), mičuda (= míč).

4. VYMEZENÍ POJMU ŠERM

Šerm je boj vůle, ducha a virtuozity dvou soupeřů, kteří neživým čepelím dávají život prostřednictvím složité, jemné techniky¹⁷.

Následující dělení a vymezení pojmů je převzato od Leonida Křížka z jeho monografie *Historie evropských duelů a šermu*, svazek III: Od duelového ke sportovnímu kolbišti.

4.1 TYPY ŠERMU

4.1.1 ŠERM SPORTOVNÍ

Sportovní šerm je velmi známý a oblíbený a bývá součástí letních olympijských her. Je to *úpolová sportovní disciplína (tzn. je to forma zápolení, při níž soupeři překonávají živou sílu protivníka) sečnými nebo bodnými zbraněmi; kdysi to byla součást vojenského výcviku. Současný sportovní šerm je vlastně pokračováním šermířského umění, jež můžeme sledovat již od antiky, a to v nepřerušené linii. Dalo by se tedy s určitou nadsázkou říct, že se jedná vlastně o jediný skutečný „historický“ šerm¹⁸.*

4.1.2 ŠERM SCÉNICKÝ

Scénický šerm, tzn. šerm divadelní, filmový a jevištní, lze vidět na různých kulturních akcích. *Je vyučovacím předmětem na školách múzického umění, tvoří součást divadelních a filmových inscenací. Každý jevištní šerm, ať již jsou jevištěm nádvoří zámku, divadelní prkna či šermířský sál během výročního večírku, je šermem scénickým. Jeho zvláštním případem je šerm nepřesně nazývaný šerm historický¹⁹.*

¹⁷ *Imgistra* [online]. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: https://imgistra.com/tag/ballestra_telc

¹⁸ KŘÍŽEK, Leonid. *Historie evropských duelů a šermu svazek III*. Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3480-7. S. 205.

¹⁹ Tamtéž, s. 206.

4.1.3 ŠERM HISTORICKÝ

Historický šerm je oblíbený nejen v Evropě, ale i v České republice, kde získává čím dál tím větší oblibu, a to i mezi příslušníky mladé generace. Je to *scénická forma šermu snažící se v inscenovaných skečích předvést divákům dobové praktiky zápolení se zbraněmi, a to od starověku vlastně až do 20. století (v případě šermu bodákem). Jedná se zpravidla o vystoupení více či méně profesionálních skupin na hradech, zámcích apod., v dobových kostýmech a s napodobeninami dobových zbraní. Sem lze zařadit i předvádění šermířského umění v rámci inscenací historických bitev a šarvátek všeho druhu*²⁰.

4.1.4 ŠERM DOBOVÝ

Šerm dobový je také nazýván jako skutečný historický. Je to *šerm, jaký se praktikoval v jednotlivých dějinných obdobích, krajinách a šermířských školách*²¹.

4.2 DĚJINY HISTORICKÉHO ŠERMU V ČESKÉ REPUBLICE²²

Šerm se objevuje už ve starověku²³ a pokračuje přes středověk až do novověku. Počátky historického šermu je podle slov šermíře Josefa Šolce možné datovat do roku 1953, kdy v Hudebním divadle v Karlíně začaly přípravy inscenace Nezvalových Mušketýrů. Choreografie šermu se ujal profesor Pražské konzervatoře Svatopluk Skyva (čtyřnásobný mistr republiky v šermu šavlí a trenér Slavie VŠ Praha a ČŠK Riegel, tj. Českého šermířského klubu Riegel), který spolu s dr. Janem Černoňorským (šestinásobný mistr republiky v šermu fleretem a kordem a trenér ČŠK Riegel) zapojil do představení osm šermířů, čímž byly položeny základy historického šermu. Šermíři následně začali vystupovat na dětských besídkách, plesech, módních přehlídkách a letních dětských táborech.

Eduard Wagner, vojenský historik a znalec dobové šermířské i vojenské literatury, zmiňuje, že realizace oživení historického šermu se roku 1960 ujal již zmíněný mistr šermu JUDr. Jan Černoňorský, který si v šermířském oddíle vybral schopné šermíře, jimž byly opatřeny kroje odpovídající době “Tří mušketýrů”. Vystoupení kostýmovaných šermířů

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž, s. 207.

²² Tamtéž, s. 358.

²³ KOVAŘÍK, Jiří a Leonid KRÍŽEK. *Historie evropských duelů a šermu svazek I*. Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-3124-0. S. 23.

následně proběhlo 29. června 1960, a to na nádvoří Vojenského historického muzea na Hradčanech.

V 60. letech 20. století vznikla v oddíle sportovního šermu TJ Baník Praha (ČŠK Riegel) první skupina historického šermu (SHŠ) s názvem Mušketýři a bandité, jejímž zakládajícím členem byl Josef Šolc. Roku 1965 z ní však několik členů odešlo a následně utvořilo SHŠ jménem Romantik. Na její zakladatele poté navázaly mnohé další SHŠ, přičemž v osmdesátých letech jich bylo už několik desítek.

V současnosti se některé SHŠ věnují nejen šermu, ale také ohňovým show, dobovým tancům, kejklářství, středověkým řemeslům nebo pořádání stylových hostin. Existují také skupiny, které inscenují bitvy a středověké rytířské turnaje, či skupiny Living History (živoucí historie), jež kromě dobového šermu napodobují i styl života v daném období, a to např. včetně stravy, odívání, táboření apod.

5. CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ HISTORICKÉHO ŠERMU

5.1 OBECNÁ A JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA

Prostředí historického šermu je specifické tím, že v něm převažují muži, protože válčení a boj obecně je už od nepaměti doménou právě mužské části populace. Tato převaha se odráží i v jazykové rovině, neboť muži mají mnohdy potřebu vyjadřovat se více expresivně než ženy. V prostředí historického šermu se proto často používají různá citově zabarvená pojmenování, např. hanlivá slova a vulgarismy. Je to dáno jak tím, že značnou část šermířů tvoří dospělí, tak i tím, že v tomto prostředí může nastat celá řada nečekaných situací vyvolávajících různé emoce, které lze ventilovat právě slovně. Těmito situacemi může být kupř. úraz při šermování, prohra nebo vítězství v duelu, nepřiznání zásahu protivníkem, poškození výstroje či výzbroje v průběhu bitvy, večerní popíjení medoviny u ohně apod. V jazykové rovině se kromě expresivních výrazů objevují ve větší míře i historismy a archaismy, jejichž používání přispívá k navození dobové atmosféry. V oblasti historického šermu nedochází k přílišným změnám, zejména co se týče výstroje i výzbroje, nepanuje zde ve srovnání s jinými typy prostředí, např. vojenským nebo počítačovým, příliš vysoká potřeba tvořit nové sociolektismy. Ačkoli na české historické akce a bitvy přijíždějí občas i zahraniční šermíři a naopak ti čeští někdy vystupují i v cizině, popř. spolu tyto dvě skupiny komunikují online, do šermířské mluvy cizí slova nepronikají natolik, aby převážila nad domácími. Cizími slovy se označují např. různé bojové techniky s mečem, kordem či dalšími zbraněmi. Je patrná snaha po jasném a stručném vyjadřování i univerbizaci, zejména pak při komunikaci v bitvě, když má šermíř na hlavě silný batvat²⁴, kroužkovou kuklu i přilbu zároveň a hůře tak slyší rozkazy, ať už přes řinkot zbraní, střelbu z děl, řev spolubojovníků i nepřátel, hlas komentátora akce či doprovodnou hudbu znící z reproduktorů. Použití některých pojmenování je tedy motivováno zejména potřebou vyjádřit se jasně a stručně, lze tak v případě těchto pojmenování uvažovat o tom, že se blíží spíše profesionalismům než slangismům.

²⁴ Prošívaná čapka, která se dává pod kroužkovou kuklu či přilbu, aby tlumila údery.

5.2 SKUPINY A OSOBY

Existuje mnoho skupin historického šermu (SHŠ) věnujících se různým školám šermu a obdobím, např. antickému Římu, vrcholnému středověku nebo třicetileté válce. Každá SHŠ mnohdy ztvárňuje konkrétní národ, rytířský řád, skupinu, popř. jednotku, např. Vikingy, Slované, templáře, husity, rytíře, žoldnéře, gladiátory, lučištníky, dělostřelce, granátníky či římské legionáře. Někteří šermíři se zároveň věnují živé historii (living history), přičemž tito jedinci důsledně dbají na dobovou autenticitu výstroje i výzbroje. Existují ovšem také šermíři, kteří si na dobovou autenticitu výbavy příliš nepotrpí, ať už kvůli tomu, že do ní nechtějí příliš investovat nebo proto, že nemají přesně vytyčeno období, kterému by se chtěli věnovat. Tito jedinci bývají kvůli své výbavě občas kritizováni právě ze strany šermířů věnujících se živé historii a mezi oběma těmito skupinami tak někdy panuje jistá nevraživost, což vede k užití expresivních výrazů. Lehká nevraživost občas panuje také mezi šermíři ztvárňujícími skupiny, které v historii stály proti sobě, např. jedinci představující Řád německých rytířů mohou opovrhovat těmi, kdo ztvárňují husity apod. I v tomto případě dochází k užití pojmenování s expresivním příznakem.

Mezi jedinci pohybujícími se v prostředí historického šermu je možno vidět nejen rytíře na koních, lehkooděnce, pikenýry, střelce z kuše, mušketýry a další bojovníky, ale také muže či ženy, které ztvárňují různé nebojové role. Skupiny věnující se živé historii mnohdy důsledně dbají na sociální hierarchii, proto v nich mohou být kromě bojovníků i sluhové, stejně jako král nebo královna. Některé skupiny, např. ty představující templáře, mají i svého vlastního kněze, jiné zase fakíry, kejklíře či šašky.

5.3 ČINNOSTI A UDÁLOSTI

Šerm mnohdy probíhá před publikem. V takovém případě je důležité, aby vystoupení bylo předem secvičené a aby vše včetně vybavení působilo ideálně co nejprofesionálnějším dojmem. Součástí vystoupení mohou být různé kaskadérské kousky, popř. ohňové show nebo pyrotechnické efekty. Aby boj působil divácky atraktivně, používají se v něm mnohdy různé bojové techniky ze scénického šermu či z šermířských škol, kupř. německé či francouzské.

Kromě menších vystoupení každoročně proběhne i řada bitev, jež často mívají určitý příběh a scénář a ve kterých účinkují desítky až stovky šermířů. Příkladem může být

Rekonstrukce bitvy na Bílé hoře či Bitva Libušín, největší český středověký historický festival a zároveň největší středověká bitva ve střední Evropě.

V prostředí historického šermu je možné věnovat se více činnostem než jen boji. Lze tak praktikovat různá řemesla, např. kovářství, platněřství²⁵, koželužství²⁶ aj., stejně jako břišní či dobové tance, sokolnictví, kejkle nebo hraní dobové hudby.

5.4 VÝSTROJ

Výstroj jedince v prostředí historického šermu je ovlivněna mnoha faktory, ať už obdobím, národem či jednotkou, kterou dotyčný ztvárňuje, popř. také jeho sociální rolí ve skupině, jíž je členem. Někdo tak může být oděný jako sluha či páže, jiný jako obyčejný kopiník, zámožný rytíř nebo dokonce král.

Výstroj zahrnuje jak obuv, pokrývky hlavy, prosté šaty a honosné kostýmy, tak rukavice, přilby, zbroje a jejich části. Zbroje mohou být prošívané, kožené, kroužkové, plátové aj. Přilby mohou být také zhotoveny z kůže či kovu a existuje jich více typů, např. otevřené, uzavřené, se sklopným hledím, turnajové, útočné atd.

5.5 VÝZBROJ

Výzbroj v prostředí historického šermu je ovlivněna stejnými faktory jako výstroj a zahrnuje množství chladných, ale i střelných či palných zbraní. Chladné zbraně lze rozdělit na dřevcové, které jsou nasazeny na dlouhé tyči, dále na bodné, sečné, tupé a vrhací. Střelné zbraně zastupují např. praky, luky, kuše či katapulty a palné kupř. muškety nebo děla. Kvůli bezpečnosti mívají zbraně jako kopí či halapartna na svém konci kuličku, aby se v případě zásahu do oka co nejvíce předešlo jeho poranění. V rámci tréninků, zvláště pak s nováčky, se někdy bojuje s měkčenými zbraněmi namísto železných. Měkčené zbraně imitují skutečné zbraně a mohou být tvořeny např. dřevěným jádrem obaleným karimatkou, jejíž funkcí je tlumit úder zbraně. Do výzbroje patří i štíty, kterých existuje více typů, např. erbovní, kulaté, mandlové, antické, vikinské apod.

²⁵ Řemeslo, které se zabývá výrobou kovového brnění a jeho částí.

²⁶ Řemeslo, které se zabývá zpracováním surové kůže na usně.

PRAKTICKÁ ČÁST

6. TŘÍDĚNÍ SOCIOLEKTISMŮ PODLE SÉMANTICKÉHO HLEDISKA A JEJICH JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA

6.1 NÁZVY ŠTÍTŮ, ZBRANÍ A JEJICH ČÁSTÍ

V této kategorii jsou zastoupeny především názvy zbraní a v menší míře také názvy štítů. Značně dominují pojmenování jednoslovná. Víceslovná pojmenování se používají zejména pro vyjádření délky zbraně (dvojka kopí). Lze doložit interslangismus původem ze řemeslnického sociolektu (báchamr), stejně jako označení původem z argotu (bacátko). Vyskytuje se slovní hříčka (kordum mordum) a také pojmenování, které není domácího původu (frisbee). Mnoho názvů nese expresivní příznak, který je vyjadřován jak slovtvorně (blbcotlouk, mečák, šerma), tak sémanticky (kolejnice, puklice). Celkem se v této sémantické kategorii vyskytuje 59 výrazů.

Z hlediska vzniku jednotlivých sociolektismů je nejvíce zastoupena univerbizace se slovtvornou úpravou (dánka, erbák, havránek, obouručák, vrhačka...). Objevuje se také derivace sufixální (domlouvadlo, mečák, saxík, tyčovka...), mechanické krácení (brada, čtyřka kopí, dvojka kopí, kacák...) i metaforické přenášení (bacátko, dekl od kanálu, kolejnice, pastelka...). Třemi výrazy je zastoupena kompozice (báchamr, blbcotlouk, čičimeč), dvěma pojmenováními je zastoupeno tvoření sousloví (kordum mordum, pádný argument) a po jednom pak derivace konverzní (šerma) a překrucování (halabala).

Výrazy: *bacátko, báchamr, blbcotlouk, brada, čičimeč, čtyřka kopí, dánka, dekl od kanálu, domlouvadlo, dvojka kopí, dvouručka, erbák, formačák, formačka, frisbee, halabala, havran, havránek, jedenapůle, jedenapůlka, jednoručák, jednoručka, kacák, kapička, kelták, kolejnice, kordum mordum, kovadlina, kulaťák, kvrdlačka, loďák, mandlák, mandle, mečák, mečoun, muškatelka, obouručák, obouručka, opíkáček, otvírák, pádný argument, pastelka, pěstňák, pětka kopí, poklice, pražák, puklice, rytířák, saxík, slzička, šerma, šestka kopí, špíchál, trojka kopí, tyčovka, úderák, vrata, vrhačka, vypínák*

6.2 NÁZVY ZBROJÍ, ODĚVŮ A DALŠÍ VÝSTROJE A JEJÍCH ČÁSTÍ

Této skupině dominují názvy zbrojí. Dále se objevují názvy přileb a v drobné míře se vyskytují názvy čepic, oděvů či částí brnění. S výjimkou jednoho označení jsou všechna pojmenování jednoslovná. Lze doložit slovní hříčky (plechové montérky, zmikundka), interslangové výrazy, které pocházejí z vojenského sociolektu (blembák, kýbl), a také pojmenování, jež není domácího původu (šturmina). Řada názvů nese expresivní příznak vyjádřený slovtvorně (blembák, šturmina, všegotika) či sémanticky (hrnec, kožíšek, poprda). V této sémantické skupině se vyskytuje celkem 45 pojmenování.

Z hlediska vzniku jednotlivých sociolektismů převažuje univerbizace se slovtvornou úpravou (honosák, hrncovka, pláták, útočka, žebrovka...). Objevuje se i metaforické přenášení (čumák, hadry, kbelík, neprůstřelka...). Třemi výrazy je zastoupena derivace sufixální (blembák, šturmina, zikmundka) a metonymické přenášení (dráty, kroužky, nýty), dvěma pak mechanické krácení (brigáda, prošívká). Po jednom pojmenování je zastoupena kompozice (všegotika), překrucování (zmikundka) a tvoření sousloví (plechové montérky).

Výrazy: *blembák, brigáda, čumák, dráty, hadry, honosák, hrncovka, hrnec, kbelcovka, kbelík, koženka, kožíšek, kroužkovka, kroužky, kýbl, kyblík, lamelka, lamelovka, myšáky, myšice, nejtká, nejtovka, neprůstřelka, normanka, nýtovka, nýty, okapy, opice, pláták, plátovka, plechové montérky, plechovka, podbíječka, podprda, podprsenka, prošívká, rypák, šturmina, tučňák, útočka, všegotika, zavíranka, zikmundka, zmikundka, žebrovka*

6.3 NÁZVY OBDOBÍ A VÁLEK

V této kategorii se nejčastěji vyskytují názvy období, zejména pak staletí, a v menší míře také názvy válek. Objevují se výhradně pojmenování jednoslovná. Lze doložit pouze jedno označení cizího původu, které je zároveň i slovní hříčkou (latté) a současně také nositelem expresivního příznaku. Celkem se zde vyskytuje 33 pojmenování.

Z hlediska vzniku jednotlivých sociolektismů se nejvíce vyskytuje univerbizace se slovtvornou úpravou (burgundky, čtrnáctka, husitky, křížovky, osmdesátka...) s výjimkou dvou, která vznikla metonymickým přenášením (Karel, Rejčka).

Výrazy: *burgundky, čtrnáctka, čtyřka, desítka, devatenáctka, devítiletka, devítka, dvacítká, dvanáctka, dvojka, husitky, jedenáctka, Karel, křížovky, latté, osmdesátka, osmička, osmnáctka,*

patnáctka, pětka, Rejčka, románka, sedmička, sedmiletka, sedmnáctka/sedumnáctka, stěhovačka, stoletka, šestka, šestnáctka, trojka, třicítka, třináctiletka, třináctka

6.4 NÁZVY OSOB, SKUPIN A NÁRODŮ

Této kategorii dominují názvy osob. Dále se objevují označení různých skupin nebo také názvy členů skupin historického šermu. Převažují pojmenování jednoslovná. Víceslovná pojmenování jsou zastoupena pouze obměnami výrazu „elhá fašista“ (elhá nazi...). Lze doložit jak slovní hříčky (plechota, řitř), tak označení, která nejsou domácího původu (Aragorn, highlander, elháčkář) či označení, jež využívají mezinárodních slovních základů (euroslovan, euroviking). Řada názvů nese expresivní příznak, který je vyjádřen slovtvorně (bižuterix, brokátyx, keckař) či sémanticky (hřebík, plechovka, roháč). Do šermířského sociolektu se tak promítá vzájemná nevráživost mezi některými skupinami šermířů, zejména mezi „elhá fašisty“ důsledně dbajícími na dobovou autenticitu své výstroje i výzbroje a „keckaři“ s velmi špatnou nedobovou výbavou. Nenávist může panovat také mezi husity a jejich nepřáteli, kupř. rytířskými řády, viz označení „hnutí“ a „neřád“ apod. Kromě potřeby zesměšnit či urazit nepřítele a odreagovat své psychické napětí lze doložit i další vliv mimojazykové skutečnosti, a to literatury či filmu, viz označení Aragorn pocházející z trilogie Pán prstenů nebo výraz highlander pocházející ze stejnojmenného filmu. I propriálně motivované názvy jsou zařazeny ve slovníčku sociolektismů. Často se zde setkáváme s neostrou hranicí mezi propriem a apelatívem, což se projevuje i v pravopisné podobě těchto lexémů. Celkem se v této kategorii vyskytuje 55 pojmenování.

Z hlediska vzniku jednotlivých sociolektismů převažuje derivace sufixální (adeptáci, bižuterix, eresák, karlovci, rejčka...). V menší míře se objevuje i metaforické přenášení (Aragorn, hadrác, plechovka, rohatý...) a tvoření sousloví (elhá fašista, elhá faška, elhá nazi, elhá troll nazi...). Několika slovy je zastoupena derivace konverzní (eresa, péesa, véesa), kompozice (euroslovan, euroviking), překrucování (hnutí, paznecht, řitř), univerbizace se slovtvornou úpravou (neřád) i bez ní (harcíři, táborští) a jedním slovem je zastoupeno mechanické krácení (pikoš).

Výrazy: *adeptáci, Aragorn, artegáci, bižuterix, brokátyx, elhá fašista, elhá faška, elhá fašos, elhá fašoun, elhá nácek, elhá nazi, elhá troll nazi, elháčkář, eresa, eresák, ereska, euroslovan, euroviking, grálovci, hadrác, harcíři, highlander, hnutí, hřebík, karlovci, keckař, kolíňáci, markusáci, merletáci, neřád, paznecht, péesa, péeska, pikoš, plechota, plechovka, pozdnák,*

raňák, rejčka, rejčkaři, roháč, rohatý, řitiř, scénikář, táborští, tank, tartasáci, taurusáci, véesa, véeska, vigoš, vikoš, vikouš, vrcholák, žichováci

6.5 NÁZVY UDÁLOSTÍ

V této skupině se nejvíce vyskytují vlastní názvy událostí; nevlastních názvů lze dokumentovat jen několik. Dominují pojmenování jednoslovná. Vyskytuje se slovní hříčka (Kundín) a také několik jmen cizího původu (Blakkr, Hvítr, Winterberg). Některá označení jsou nositeli expresivního příznaku vyjádřeného slovtvorně (klepanice) či překrucováním (Kundín). Celkem se zde vyskytuje 36 výrazů.

Z hlediska vzniku jednotlivých sociolektismů se nejvíce objevuje metonymické přenášení (Jankov, Libušín, mosty, Svatá Anna, ťukaná...) a univerbizace se slovtvornou úpravou (Běloška, Bílenda, Máják, Mlázky, Zbořeňák...). Dvěma pojmenováními je zastoupena derivace sufixální (klepanice, Ravenec) a tvoření sousloví (kruh cti, kruh zrady), jedním pak mechanické krácení (Bušín) a překrucování (Kundín).

Výrazy: Běloška, Berserkři, Bílenda, Bíloška, Blakkr, Bušín, Helfáč, Hvítr, Jankov, klepanice, Kolín, kruh cti, kruh zrady, Kundín, Kunín, Libuch, Libušín, Lipany, Máják, Mansfeld, Mlázky, Mlázovice, mosty, Nižbor, Nižňák, Panská, Podbořany, Ravenec, Sudoměř, Svatá Anna, ťukaná, Vimpech, Vimperk, Winterberg, Zavlekov, Zbořeňák

6.6 NÁZVY ČINNOSTÍ

Tato kategorie obsahuje kromě jednoho výrazu pouze názvy činností souvisejících se šermem. S výjimkou několika označení jsou všechna pojmenování jednoslovná. Ze slovnědruhového hlediska lze doložit jak substantiva (kreativka, kyvadlo, scénika), tak verba (cinknout si, ťuknout si, píchat se). Objevuje se název cizího původu (bukcake). Část označení nese expresivní příznak, který je vyjádřen slovtvorně (bacátkování) či sémanticky (bukcake, cinkání, píchání). Celkem se zde vyskytuje 13 pojmenování.

Z hlediska vzniku jednotlivých sociolektismů převažuje metonymické přenášení (cinknout si, píchání, píchat se, ťuknout si), zastoupena je ale i derivace sufixální (bacátkování, kreativka), metaforické přenášení (bukcake, kyvadlo, skákání), tvoření frazémů (koupat se v keltských

plavkách, plést svetr), tvoření sousloví (jebání stromu) a univerbizace se slovtvornou úpravou (scénika).

Výrazy: *bacátkování, bukkake, cinknout si, jebání stromu, koupat se v keltských plavkách, kreativka, kyvadlo, píchání, píchat se, plést svetr, scénika, skákání, ťuknout si*

6.7 OSTATNÍ NÁZVY

V této skupině se objevují názvy stanů, škol šermu či typů seků a objevuje se také název předmětu. Vyskytují se pouze pojmenování jednoslovná. Lze doložit interslangismus pocházející z tramského sociolektu (camrátko). Expresivitu je možné nalézt pouze u dvou označení, přičemž ta je vyjádřena sémanticky (bublina, camrátko). Celkem se zde vyskytuje 10 pojmenování.

Z hlediska vzniku jednotlivých sociolektismů převládá univerbizace se slovtvornou úpravou (francouzka, gotičák, italka, němka, rubák...), ale objevuje se také metaforické přenášení (bublina, camrátko) i mechanické krácení (trpoš).

Výrazy: *bublina, camrátko, francouzka, gotičák, italka, němka, rubák, římák, španělka, trpoš*

7. SLOVNÍK SOCIOLEKTISMŮ

7.1 POPIS STAVBY HESLA

Pravopisná podoba heslových slov je uváděna v podobě získané sběrem, není upravena.

Heslo má následující strukturu:

1. Heslové slovo v reprezentativním tvaru vyznačené tučně
2. Abecední řazení víceslovných lexikálních jednotek, a to podle prvního slova v pojmenování s ohledem na rozsah práce
3. Označení homonym povýšenými arabskými číslicemi hned za příslušným tvarem
4. Morfologická charakteristika sociolektismu: koncovka genitivu a mluvnický rod u substantiv, vid u sloves
5. Odkaz na jiné heslo po slově viz
6. Expresivita
7. Vymezení lexikálního významu sociolektismu
8. Způsob utvoření sociolektismu
9. Další údaj (interslangové pojmenování, slovní hříčka, vysvětlivka, původ)

Příklady hesel:

bacátko, -a, n.; 1. expr. tupá úderná zbraň; 2. expr. měkčená zbraň; mf. p.; toto pojmenování pochází z argotu, kde se jím označuje gumový policejní obušek

cinknout si, dok.; expr. zašermovat si; mn. p.

7.2 SEZNAM ZKRATEK UŽÍVANÝCH VE SLOVNÍKU

d. k. – derivace konverzní

d. s. – derivace sufixální

dok. – vid dokonavý

expr. – expresivně

f. – femininum

i. – interslangismus

k. - kompozice

m. a. – maskulinum animatum

m. i. – maskulinum inanimatum

m. k. – mechanické krácení

mf. p. – metaforické přenášení

mn. p. – metonymické přenášení

n. – neutrum

ned. – vid nedokonavý

neskl. – nesklonné

obv. – obvykle

pl. – plurál

pl. t. – plurale tantum

př. – překrucování

sg. – singulár

sg. t. – singulare tantum

SHŠ – skupina historického šermu

t. f. – tvoření frazémů

t. s. – tvoření sousloví

u. – univerbizace

7.3 ABECEDNÍ SLOVNÍK

A

adeptáci, -ků, m. a.; členové SHŠ Adeptus; d. s.; obv. pl.

Aragorn, -a, m. a.; expr. šermíř bojující bez přilby; mf. p.; postava z trilogie Pán prstenů, která v boji nenosí přilbu

artegáci, -ků, m. a.; členové SHŠ Artego; d. s.; obv. pl.

B

bacátko, -a, n.; 1. expr. tupá úderná zbraň.; 2. expr. měkčená zbraň; mf. p.; toto pojmenování pochází z argotu, kde se jím označuje gumový policejní obušek

bacátkování, -í, n.; expr. trénink s měkčenými zbraněmi; d. s.

báchamr, -u, m. i.; expr. válečné kladivo; k., i.; toto pojmenování pochází ze řemeslnického slangu, kde se jím označuje těžké kladivo

Běloška, -y, f.; akce Rekonstrukce bitvy na Bílé hoře; u.

Berserkři, -rů, m. a., pl. t.; akce Konec Berserkrů v Čechách; u.; berserkři jsou nordičtí bájeslovní bojovníci

Bílenda, -y, f.; viz Běloška; u.

Bíloška, -y, f.; viz Běloška; u.

bižuterix, -e, m. a.; expr. příliš ozdobně oděný šermíř; d. s.

Blakkr, -u, m. i.; bitva Blakkr Ulfr; u.; Blakkr Ulfr v překladu ze staré norštiny znamená černý vlk

blbcotlouk, -u, m. i.; expr. palcát; k.

blembák, -u, m. i.; expr. přilba; d. s., i.; toto pojmenování pochází z vojenského slangu, kde má totožný význam

brada, -y, f.; široká sekera zvaná bradatice; m. k.

brigáda, -y, f.; kožená zbroj zvaná brigandina; m. k.

brokátyx, -e, m. a.; expr. příliš zdobně oděný šermíř; d. s.

bublina, -y, f.; expr. nedobový moderní stan; mf. p.

bukkake, neskl., n.; expr. bouchání do štítu; mf. p.; druh sexuální praktiky, při níž muži někdy klepají penisy o tvář ženy

burgundky, -ek, f.; burgundské války; u.; jen pl.

Bušín, -a, m. i.; akce Bitva Libušín; m. k.

C

camrátko, -a, n.; expr. povolenka na akci ve formě přívěsku; mf. p., i.; toto pojmenování pochází z tramského slangu, kde se jím označuje upomínkový předmět

cinknout si, dok.; expr. zašermovat si; mn. p.

Č

čičimeč, -e, m. i.; expr. krátký meč zvaný katzbalger; k.; Katze v němčině znamená kočka

čtrnáctka, -y, f.; čtrnácté století; u.; jen sg.

čtyřka, -y, f.; čtvrté století; u.; jen sg.

čtyřka kopí, čtyřmetrové kopí; m. k.

čumák, -u, m. i.; expr. přilba s hledím ve tvaru psího čumáku, mf. p.

D

dánka, -y, f.; dánská válečná sekera; u.

dekl od kanálu, expr. velký kulatý štít; mf. p.

desítka, -y, f.; desáté století; u.; jen sg.

devatenáctka, -y, f.; devatenácté století; u.; jen sg.

devítiletka, -y, f.; devítiletá válka; u.; jen sg.

devítka, -y, f.; deváté století; u.; jen sg.

domlouvadlo, -a, n.; expr. palcát; d. s.

dráty, -ů, m. i., pl. t.; drátěná (kroužková) zbroj, mn. p.

dvacítká, -y, f.; dvacáté století; u.; jen sg.

dvanáctka, -y, f.; dvanácté století; u.; jen sg.

dvojka, -y, f.; druhé století; u.; jen sg.

dvojka kopí, dvoumetrové kopí; m. k.

dvouručka, -y, f.; dvouruční meč, u.

E

elhá fašista, -y, m. a.; expr. šermíř věnující se živé historii (living history, LH), který důsledně dbá na dobovou autenticitu výstroje i výzbroje a který kritizuje ostatní šermíře za nedobové vybavení; t. s.

elhá faška, -y, f.; expr. viz elhá fašista; t. s.

elhá fašos, -e, m. a.; expr. viz elhá fašista; t. s.

elhá fašoun, -a, m. a.; expr. viz elhá fašista; t. s.

elhá nácek, -a, m. a.; expr. viz elhá fašista; t. s.

elhá nazi, neskl., m. a.; expr. viz elhá fašista; t. s.

elhá troll nazi, expr. elhá fašista, který kritizuje v mnohem větší míře; t. s.

elháčkář, -e, m. a.; šermíř věnující se živé historii (living history); d. s.

erbák, -u, m. i.; erbovní štít, u.

eresa, -0, n.; šermíři dělající raný středověk; d. k.; jen pl.; raný středověk se označuje zkratkou RS

eresák, -a, m. a.; šermíř dělající raný středověk; d. s.

ereska, -ek, n.; viz eresa; d. s.; jen pl.

euroslovan, -a, m. a.; expr. šermíř, který nenapodobuje žádnou konkrétní větev Slovanů; k.

euroviking, -a, m. a.; expr. šermíř, který nenapodobuje žádnou konkrétní větev Vikingů; k.

F

formačák, -u, m. i.; formační štít, tzn. štít, kterým je vybavena formace; u.

formačka, -y, f.; viz formačák; u.

francouzka, -y, f.; francouzská škola šermu; u.

frisbee, neskl., n.; expr. štít puklér; mf. p.

G

gotičák, -u, m. i.; gotický stan; u.

grálovci, -ů, m. a.; členové SHŠ Zlatý Grál; d. s.; obv. pl.

H

hadrák, -a, m. a.; expr. šermíř v kostýmu či zbroji bez železných prvků; mf. p.

hadry, -ů, m. i., pl. t.; expr. kostým či zbroj bez železných prvků; mf. p.

halabala, -y, f.; expr. halapartna; př.

harcíři, -ů, m. a.; členové spolku Harcíři z Rokycan; u.; obv. pl.

havran, -a, m. i.; válečné kladivo zvané havraní zobák; u.

havránek, -a, m. i.; expr. viz havran; u.

Helfáč, -e, m. i.; akce Bitva na Helfenburku; u.

highlander, -a, m. a.; expr. šermíř nepřiznávající zásahy; mf. p.; hrdina stejnojmenného filmu, který patří mezi nesmrtelné

hnusiti, -ů, m. a.; expr. husité; př.; obv. pl.

honosák, -u, m. i.; honosný kostým; u.

hrncovka, -y, f.; hrncová přilba; u.

hrnec, -e, expr. m. i.; viz hrncovka; mf. p.

hřebík, -u, m. i.; expr. nepřítel, který bude „zatlučen“ do země jako hřebík; mf. p.

husitky, -ek, f., jen. pl.; husitské války; u.

Hvítr, -u, m. i.; bitva Hvítr Ulfr; u.; Hvítr Ulfr v překladu z dánštiny znamená bílý vlk

I

italka, -y, f.; italská škola šermu; u.; jen sg.

J

Jankov, -a, m. i.; akce Bitva u Jankova 1645; mn. p.

jebání stromu, expr. přetlačování štítem; t. s.; metoda výcviku pocházející z antické Sparty, při níž se cvičenci snažili vyvrátit strom pomocí štítů

jedenáctka; -y, f.; jedenácté století; u.; jen sg.

jedenapůle, -e, f.; jedenapůlruční meč; u.

jedenapůlka, -y, f.; viz jedenapůle; u.

jednoručák, -u, m. i.; jednoruční meč; u.

jednoručka, -y, f.; viz jednoručák; u.

K

kacák, -u, m. i.; viz čičimeč; m. k.

kapička, -y, f.; expr. mandlový štít, tzn. štít, který má tvar mandle či kapky; mf. p.

Karel, -a, m. a.; období vlády Karla IV.; mn. p.

karlovci, -ů, m. a.; šermíři ztvárňující bojovníky čtrnáctého století; d. s.; obv. pl.

kbelcovka, -y, f.; kbelcová přilba; u.

kbelík, -u, m. i.; expr. viz kbelcovka; mf. p.

keckař, -e, m. a.; expr. šermíř s velmi špatnou a nedobovou výbavou; d. s.; tento typ šermíře často nosí kecky či jinou nedobovou obuv

kelt'ák, -u, m. i.; keltský štít; u.

koupat se v keltských plavkách, expr. koupat se nahý; t. f.

klepanice, -e, f.; expr. malá bitva bez organizace; d. s.

kolejnice, -e, f.; expr. těžký a nevyvážený meč; mf. p.

Kolín, -a, m. i.; akce Bitva Kolín; u.

kolíňáci, -ků, m. a.; členové SHŠ Páni z Kolína; d. s.; obv. pl.

kordum mordum, expr. kord; t. s.; slovní hříčka

kovadlina, -y, f.; expr. viz kolejnice; mf. p.

koženka, y, f.; kožená zbroj; u.

kožíšek, -u, m. i.; expr. prošívanice, tzn. prošívaný kabátec, který se nosí pod zbrojí; mf. p.

kreativka, -y, f.; pomalý šerm při secvičování souboje; d. s.

kroužkovka, -y, f.; viz dráty; u.

kroužky, -ů, m. i., pl. t.; viz dráty; mn. p.

kruh cti, bitva, kdy se šermíři rozestaví do kruhu, utvoří dvojice a následně se snaží porazit ostatní dvojice, přičemž nesmí zradit jeden druhého; t. s.

kruh zrady, bitva, kdy se šermíři rozestaví do kruhu a následně se snaží porazit ostatní, přičemž je povoleno utvářet skupiny a členové těchto skupin se mohou navzájem zradit; t. s.

křížovky, -ek, f.; křížové výpravy; u.

kulaťák, -u, m. i.; kulatý štít; u.

Kundín, -a, m. i.; expr. akce Bitva Kunín; př.; slovní hříčka

Kunín, -a., m. i.; viz Kundín; mn. p.

kvrdlačka, -y, f.; expr. palcát; mf. p.

kybl, -u, m. i.; expr. viz kbelcovka; mf. p., i.; ve vojenském slangu obecně přilba

kyblík, -u, m. i.; expr. viz kbelcovka; mf. p.

kyvadlo, -a, n.; cvičení z francouzské školy šermu, kdy se synchronizují ruce a nohy, tzn. že jeden šermíř udělá výpad, druhý šermíř couvne, provede odvetný sek a následně dojde k výměně rolí, poté znovu atd.; mf. p.

L

lamelka, -y, f.; lamelová zbroj; u.

lamelovka, -y, f.; viz lamelka; u.

latté, neskl., n.; expr. mladší doba železná (laténská); u.; slovní hříčka

Libuch, -u, m. i.; expr. viz Bušín; u.

Libušín, -a, m. i.; viz Bušín; mn. p.

Lipany, -0, m. i.; akce Bitva u Lipan; mn. p.

lod'ák, -u, m. i.; lodní dělo; u.

M

Máják, -u, m. i.; akce Májový sněm; u.

mandlák, -u, m. i.; viz kapička; u.

mandle, -e, f.; viz kapička; mf. p.

Mansfeld, -a, m. a.; akce Mušketýři v Plzni – Mansfeld dobývá město; mn. p.

markusáci, -ků, m. a.; členové SHŠ Markus M; d. s.; obv. pl.

mečák, -u, m. i.; expr. meč; d. s.

mečoun, -a, m. i.; expr. meč; d. s.

merleťáci, -ků, m. a.; členové skupiny Merlet; d. s.; obv. pl.

Mlázky, -ek, f.; akce Bitva Mlázovice; u.

Mlázovice, -0, f.; akce Bitva Mlázovice; mn. p.

mosty, -ů, m. i., pl. t.; bitva, při níž lze útočit jen přes pomyslné mosty, tzn. určité vyznačené úseky terénu; mn. p.

muškatelka, -y, f.; expr. malá mušketa; d. s.

myšáky, -ů, m. i.; expr. šedé chrániče kolen a loktů; původní pojmenování je slovo myšky; mf. p.; obv. pl.

myšice, -0, f.; expr. viz myšáky; mf. p.; obv. pl.

N

nejtka, -y, f.; nýtovaná kroužková zbroj; u.

nejtovka, -y, f.; viz nejtká; u.

němka, -y, f.; německá škola šermu; u.

neprůstřelka, -y, f.; expr. viz kožíšek; mf. p.

neřád, -a, m. a.; expr. řádový rytíř; u.

Nižbor, -u, m. i.; akce Bitva Nižbor; mn. p.

Nižňák, -u, m. i.; expr. viz Nižbor; u.

normanka, -y, f.; normanská přilba; u.

nýtovka, -y, f.; viz nejtká; u.

nýty, -ů, m. i., pl. t.; viz nejtká; mn. p.

O

obouručák, -u, m. i.; obouruční meč; u.

obouručka, -y, f.; viz obouručák; u.

okapy, -ů, m. i.; expr. nárameníky, tzn. část brnění chránící ramena; mf. p.; obv. pl.

opice, -e, f.; expr. přilba s hledím ve tvaru opičího nosu; mf. p.

opíkáček, -u, m. i.; expr. kord; mf. p.

osmdesátka, -y, f.; osmdesátiletá válka; u.; jen sg.

osmička, -y, f.; osmé století; u.; jen sg.

osmnáctka, -y, f.; osmnácté století; u.; jen sg.

otvírák, -u, m. i.; expr. viz havran; mf. p.

P

pádný argument; expr. palcát; t. s.

Panská, -é, f.; akce Panská bitva; u.

pastelka, -y, f.; 1. expr. kopí; 2. expr. píka; mf. p.

patnáctka, -y, f.; patnácté století; u.; jen sg.

paznecht, -a, m. a.; expr. šermíř se špatným vybavením, který se označuje za lancknechta; př.

péesa, -0, n.; šermíři dělající pozdní středověk; d. k.; jen pl.; pozdní středověk se označuje zkratkou PS

péeska, -ek, n.; viz péesa; d. s.; jen pl.

pěstňák, -u, m. i.; pěstní štítek; u.

pětka, -y, f.; páté století; u.; jen sg.

pětka kopí, pětimetrové kopí; m. k.

píchání, -í, n.; expr. šermířské vystoupení s kordem; mn. p.

píchat se, ned.; expr. šermovat; mn. p.

píkoš, -e, m. a.; pikenýř; m. k.; příslušník pěchoty vyzbrojený píkou (kopím)

plát'ák, -u, m. i.; podbíjený plátový kabátec; u.

plátovka, -y, f.; plátová (plechová) zbroj; u.

plechota, -y, f.; skupina šermířů v plátových zbrojích; d. s.; slovní hříčka

plechové montérky, expr. viz plátovka; t. s.; slovní hříčka

plechovka¹, -y, f.; viz plátovka; mf. p.

plechovka², -y, f.; expr. šermíř v plátové zbroji; mf. p.

plést svetr, expr. šermovat s kordy; t. f.

podbíječka, -y, f.; podbíjená zbroj; u.

Podbořany, -0, m. i.; akce Zimní bitva Podbořany; mn. p.

podprda, -y, f.; expr. malý plátový kyrys; mf. p.

podprsenka, -y, f.; expr. viz podprda; mf. p.

poklice, -e, f.; expr. viz frisbee; mf. p.

pozdňák, -a, m. a.; šermíř věnující se období pozdního středověku; d. s.

pražák, -u, m. i.; pražský tesák, tzn. typ krátké sečné zbraně; u.

prošívka, -y, f.; viz kožíšek; m. k.

puklice, -e, f.; expr. viz frisbee; mf. p.

R

raňák, -a, m. a.; šermíř věnující se ranému středověku, d. s.

Ravenec, -e, m. i.; akce Středověký den na hradu Okoř, kterou pořádá Skupina historického šermu Adorea von Raven; d. s.

Rejčka, -y, f.; období Elišky Rejčky; mn. p.

rejčka, -ek, n.; šermíři věnující se období Elišky Rejčky; mn. p.; jen pl.

rejčkaři, -ů, m. a.; viz rejčka; d. s.; obv. pl.

roháč, -e, m. a.; expr. viking; mf. p.; vikingové často bývají vyobrazováni v přilbách s rohy

rohatý, -ého, m. a.; expr. viz roháč; mf. p.

románka, -y, f.; románská doba; u.; jen sg.

rubák, -u, m. i.; rubový sek, tzn. sek rubovou stranou zbraně; u.

rypák, -u, m. i.; expr. přilba s hledím ve tvaru prasečího rypáku; mf. p.

rytířák, -u, m. i.; rytířský štít; u.

Ř

římák, -u, m. i.; římský stan; u.

řitíř, -e, m. a.; expr. šermíř se špatným vybavením, který se označuje za rytíře; př.; slovní hříčka

S

saxík, -u, m. i.; expr. vikinský tesák sax; d. s.

scénika, -y, f.; scénický šerm; u.; jen sg.

scénikář, -e, m. a.; ten, kdo se věnuje scénickému šermu; d. s.

sedmička, -y, f.; sedmé století; u.; jen sg.

sedmiletka, -y, f.; sedmiletá válka; u.; jen sg.

sedmnáctka, **sedumnáctka**, -y, f.; sedmnácté století; u.; jen sg.

skákání, -í, n.; expr. šermířské vystoupení obsahující velké množství kaskadérských kousků; mf. p.

slzička, -y, f.; expr. viz kapička; mf. p.

stěhovačka, -y, f.; období stěhování národů; u.

stoletka, -y, f.; stoletá válka; u.; jen sg.

Sudoměř, -e, f.; akce Bitva u Sudoměře; mn. p.

Svatá Anna, akce Bitva na svaté Anně; mn. p.; Svata Anna je část města Horšovský Týn

Š

šerma, -y, f.; expr. meč; d. k.

šestka, -y, f.; šesté století; u.; jen sg.

šestka kopí, šestimetrové kopí; m. k.

šestnáctka, -y, f.; šestnácté století; u.; jen sg.

španělka, -y, f.; španělská škola šermu; u.

špíchál, -u, m. i.; 1. expr. kopí; 2. expr. píka; mf. p.; původní význam tohoto slova je „osten“

šturmina, -y, f.; expr. útočná prilba; d. s.; šturm je zastaralý výraz pro útok

T

táborští, -ských, m. a.; členové Šermířského spolku Tábor – Táborští Kupci; u.; obv. pl.

tank, -a, m. a.; expr. těžce obrněný šermíř; mf. p.

tartasáci, -ků, m. a.; členové Společenství šermu a ohně Tartas; d. s.; obv. pl.

taurusáci, -ků, m. a.; členové SHŠ Taurus Ater; d. s.; obv. pl.

trojka, -y, f.; třetí století; u.; jen sg.

trojka kopí, třímetrové kopí; m. k.

trpoš, -e, m. i.; sek zvaný trpaslík; m. k.

třicítka, -y, f.; třicetiletá válka; u.; jen sg.

třináctiletka, -y, f.; třináctiletá válka; u.; jen sg.

třináctka, -y, f.; třinácté století; u.; jen sg.

tučňák, -a, m. i.; expr. přilba s hledím s malým nosem, který evokuje zobák tučňáka; mf. p.

Ť

ťukaná, -é, f.; expr. malá bitva bez organizace; mn. p., i.; toto pojmenování pochází z hokejového slangu, kde se jím označuje hokejový zápas

ťuknout si, dok.; expr. zašermovat si; mn. p.

tyčovka, -y, f.; zbraň na tyči; d. s.

U

úderák, -u, m. i.; úderný štít, tzn. štít, kterým se zasazují údery; u.

útočka, -y, f.; viz šturmína; u.

V

véesa, -0, n.; šermíři věnující se vrcholnému středověku; d. k.; jen pl.; vrcholný středověk se označuje zkratkou VS

véeska, -ek, n.; viz véesa; d. s.; jen pl.

vigoš, -e, m. a.; viz roháč; d. s.

vikoš, -e, m. a.; viz roháč; d. s.

vikouš, -e, m. a.; viz roháč; d. s.

Vimpech, -u, m. i.; expr. akce Bitva na Winterbergu; u.; Winterberg je německý název pro Vimperk

Vimperk, -u, m. i.; viz Vimpech; mn. p.

vrata, -0, n., pl. t.; 1. expr. viz kapička; 2. expr. štít pavéza; mf. p.

vrhačka, -y, f.; vrhací sekera; u.

vrcholák, -a, m. a.; šermíř věnující se vrcholnému středověku; d. s.

všegotika, -y, f.; expr. vybavení šermíře, který nenapodobuje žádnou konkrétní módu gotického období; k.; jen sg.²⁷

vypínák, -u., m. i.; expr. palcát, d. s.

W

Winterberg, -u, m. i.; viz Vimpech; mn. p.

Z

zavíranka, -y, f.; zavíraná kroužková zbroj; u.

Zavlekov, -a, m. i.; akce Středověké slavnosti na tvrzi Zavlekov; mn. p.

Zbořeňák, -u, m. i.; akce Bitva o brod; u.; akce se odehrává ve Zbořeném Kostelci

zikmundka, -y, f.; typ čepice, kterou nosil Zikmund Lucemburský; d. s.

zmikundka, -y, f.; expr. viz zikmundka; př.; slovní hříčka

Ž

žebrovka, -y, f.; žebrová přilba; u.; základ přilby tvoří žebra držící plátovou výplň

žichováci, -ků, m. a.; členové SHŠ Rytíři Žichovice; d. s.; obv. pl.

²⁷ Na setkání šermířů můžete slyšet: „Koukej na toho keckaře, ten má na sobě všegotiku.“

8. ZÁVĚR

Cílem práce bylo získat dostatečný vzorek sociolektismů užívaných v zájmovém prostředí současného historického šermu a analyzovat jej z jazykového hlediska. Záměrem bylo také vytvořit abecedně uspořádaný výkladový slovníček sociolektismů v daném prostředí.

Nejprve proběhl předvýzkum, který měl formu rozhovoru se dvěma respondenty. Poté následoval samotný sběr sociolektismů, a to v době od 27. 4. 2019 do 31. 1. 2020. Sběr byl realizován zejména pomocí elektronického dotazníku a dále také formou tištěných dotazníků či strukturovaných rozhovorů. Nejvíce sociolektických pojmenování bylo získáno 27. dubna 2019, kdy probíhala Bitva Libušín, největší český středověký historický festival a zároveň největší středověká bitva ve střední Evropě.

Celkem bylo vyplněno 45 dotazníků, z nichž bylo získáno 251 pojmenování. Následovala komparace s *Encyklopedií zbraní a zbroje*, *Malým slovníkem českých slangů*, *Výběrovým slovníkem českých slangů*, *Slovníkem nespisovné češtiny*, *Šmírbuchem jazyka českého*, *Příručním slovníkem jazyka českého* a *Internetovou jazykovou příručkou Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky*, která obsahuje hesla z *Akademického slovníku cizích slov*, *Slovníku spisovné češtiny* i *Slovníku spisovného jazyka českého*. Proběhlo ověření, zda se jedná o sociolektismy či lexémy s jiným příznakem, např. termíny, archaismy, historismy či slova z obecné nebo hovorové češtiny. Lexémy s výše uvedenými příznaky byly ze sběru eliminovány. Dále bylo analyzované výrazivo rozděleno do jednotlivých sémantických skupin a podrobena jazykové analýze. Také byl sestaven slovník sociolektismů.

Práce obsahuje teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou vymezeny cíle práce, hypotézy, metody, stratifikace národního jazyka a základní pojmy. Dále jsou zde uvedeny způsoby tvoření slangových výrazů, vymezení pojmu šerm, jeho typy a dějiny a charakteristika prostředí historického šermu. Praktická část obsahuje sémantické skupiny sociolektismů a jejich jazykovou charakteristiku i slovník.

Byly stanoveny čtyři pracovní hypotézy. Předpokládali jsme, že budou převažovat pojmenování domácího původu. Tato hypotéza se potvrdila. Výrazů cizího původu se vyskytuje pouze minimum (frisbee, šturmina, Aragorn, highlander elháčkář, latté, Blakkr, Hvítr, Winterberg, bukkake). Může to být dáno tím, že ke kontaktu českých šermířů se zahraničními nedochází příliš často, protože na české historické akce či bitvy mnoho zahraničních šermířů nejezdí a ti češti vystupují většinou častěji v tuzemsku než v cizině. Jistou roli zde může hrát i to, že český historický šerm vznikl už v druhé polovině dvacátého století, tedy ještě před tím, než do

České republiky začaly díky internetu, médiím, cestování atd. hromadně pronikat cizí výrazy. Dalším důvodem může být také fakt, že šermířské sociolektismy většinou označují historickou mimojazykovou skutečnost, např. zbraně a zbroje, tedy takové skutečnosti, k jejichž pojmenování se dlouhodobě a stabilně používají slova domácího původu. Za převahou výrazů domácího původu může stát také jisté vlastenectví některých šermířů, a tedy snaha o určitý jazykový purismus.

Dále jsme předpokládali, že část pojmenování bude mít expresivní příznak. I to se potvrdilo, neboť expresivní příznak nese 95 výrazů z 251. Důvodem může být v daném prostředí převaha dospělých mužů, kteří se často vyjadřují expresivněji než ženy, dále vzájemná nevraživost mezi některými skupinami šermířů, jež mají někdy potřebu se vzájemně urážet a zesměšňovat, nebo fakt, že v tomto prostředí nastává celá řada situací vyvolávajících silné emoce, které se dají ventilovat verbálně.

Vycházeli jsme také z předpokladu, že podle vzniku budou převažovat pojmenování utvořená univerbizací. Tato hypotéza se také potvrdila: univerbáty převažují v pěti ze sedmi sémantických skupin. Je to dáno tím, že v šermířském sociolektu často panuje potřeba vyjadřovat se stručně a jasně, zejména pak při komunikaci v bitevní vřavě, kdy je špatně slyšet a kdy ani není čas mluvit zbytečně dlouze. V případě univerbátů lze uvažovat o tom, že se blíží spíše professionalismům než slangismům, neboť motivací pro použití professionalismů je právě potřeba vyjádřit se jasně a stručně spíše než snaha zařadit se do sociální skupiny spjaté s danou mluvou. Je však problém vymezit hranici mezi slangem a profesní mluvou, např. pro neurčitost pojmu „profesionalita“. Jednoznačně se prokázalo, že rychlost komunikace je významným určujícím jazykovým faktorem i v zájmovém prostředí daného sociolektu.

Čtvrtá hypotéza zněla, že v získaném jazykovém materiálu se budou vyskytovat četná jednoslovná pojmenování motivovaná *proprii*. Tato hypotéza se také potvrdila, protože v prostředí historického šermu existuje mnoho akcí a skupin historického šermu, které mají v názvu oikonymum či antroponymum. Nejvíce jednoslovných výrazů motivovaných *proprii* se tak objevuje v sémantických kategoriích názvů osob, skupin a národů a názvů událostí.

Nejpočetnějšími sémantickými skupinami jsou názvy štítů, zbraní a jejich částí spolu s názvy osob, skupin a národů, nejméně jsou zastoupeny názvy činností a ostatní názvy. Důvodem je fakt, že v prostředí historického šermu existuje velké množství rozličné výzbroje, stejně jako skupin historického šermu, a tedy i šermířů, z nichž každý může ztvárňovat jinou roli,

období apod. Ze slovnědruhového hlediska jsou v naprosté převaze substantiva, verba se vyskytují pouze tři (cinknout si, ťuknout si, píchat se).

Šermířský sociolekt je charakteristický především univerbáty a expresivními sociolektismy, přičemž univerbizace se často vyskytuje se slootovornou úpravou. Nejčastější je v ní sufix -ka (Běloška, čtrnáctka, kroužkovka, scénika, vrhačka). Pro uvedený sociolekt je příznačná i převaha substantiv a minimální výskyt verb, což je překvapivé zjištění, protože v šermu je poměrně dost pohybu a dynamiky.

Tato bakalářská práce je prvním pokusem o sběr a analýzu šermířského sociolektu a lze proto doufat, že bude východiskem pro další výzkumy v této oblasti.

9. POUŽITÁ LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE

CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/>

ČECH, Zdirad J. K. a Leonid KRÍŽEK. *Encyklopedie zbraní a zbroje*. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-18-4.

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. ISBN 14-475-80.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988. ISBN 48-010-88.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. ISBN 14-308-71.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Výběrový slovník českých slangů*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-629-2.

HUGO, Jan a kolektiv. *Slovník nespisovné češtiny*. 3. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. ISBN 978-80-7345-198-1.

CHÝLOVÁ, Helena, ed. *Sborník přednášek z VII. konference o slangu a argotu v Plzni 24.–25. září 2003*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. ISBN 80-7043-359-0.

CHÝLOVÁ, Helena, ed. *Slang a argot: Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.-27. února 2008*. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU v Plzni, 2008. ISBN 978-80-7043-764-3.

Imgistra [online]. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: https://imgistra.com/tag/ballestra_tele

Internetová jazyková příručka [online]. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

KOPEČNÝ, František. K původu termínů slang, argot, hantýrka a žargón. *Naše řeč* [online]. 1981, **64**(2), 76-80 [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6239>

KOVAŘÍK, Jiří a Leonid KRÍŽEK. *Historie evropských duelů a šermu svazek I*. Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-3124-0.

KRÍŽEK, Leonid. *Historie evropských duelů a šermu svazek III*. Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3480-7.

OUŘEDNÍK, Patrik. *Šmírbuch jazyka českého*. 3. vyd. Praha: Paseka, 2005.
ISBN 80-7185-638-X.

Příruční slovník jazyka českého (1935–1957) [online]. [cit. 2020-07-02]. Dostupné
z: <https://psjc.ujc.cas.cz/>

RADKOVÁ, Lucie. Slang a argot ve školní praxi: Slang and argot in educational practice. *Český jazyk a literatura*. Praha: Fraus, 1950-, **68**(3), 129-136. ISSN 0009-0786.

10. ENGLISH SUMMARY

The purpose of this work is to collect the examples of the Czech fencer sociolect used in 2019/2020, describe and afterwards subdue them to language analysis. Additionally, the intention is to create an alphabetical dictionary of the fencer's sociolectic expressions, where all the records will be categorized in the same manner as in Dictionary of the standard Czech language.

Fencer's sociolect is primarily characteristic by an expressive sociolectisms and new single words, whereas univerbation often occurs in word formation, most commonly with the suffix -ka. Predominance is characteristic for nouns with the presence of verbs being minimal. That is a surprising finding because a fencing contains a lot of body movement and dynamics.

11. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 – Obrázky

Dotazník – šermířský slang

Slovník spisovné češtiny definuje slang jako mluvu lidí stejného zájmového nebo pracovního prostředí s charakteristickými (zpravidla expresivními) výrazy. Např. místo *Viking* výraz *Vikoš*, místo *kroužková košile* výraz *kroužkovka* atd.

Ke každé z následujících kategorií prosím napište spisovné slovo a následně jeho ekvivalent, který jako šermíř užíváte. Např. kategorie *zbraně*: *těžký meč* – *kolejnice/kovadlina*.

1. názvy štítů, zbraní a jejich částí (např. *třímetrové kopí* – *trojka kopí*)

2. názvy zbrojí, oděvů a další výstroje a jejich částí (např. *plátová zbroj* – *pláty*)

3. názvy období (např. *třicetiletá válka* – *třicítka*)

4. názvy osob, skupin a národů (např. *šermíř nepřiznávající zásahy – highlander*)

5. názvy událostí (např. *Bitva Libušín – Libuch*)

6. názvy činností (např. odehrávajících se v bitvě, při tréninku, na vystoupení atd.)

7. citově zabarvená slova (zdrobněliny – např. *pejsánek* místo *pes*, slova zjemnělá – např. *opustil nás* místo *zemřel*, slova hanlivá a vulgární)

8. další výrazy, na něž si vzpomenete a které nelze zařadit do žádné z výše uvedených kategorií

KECKAŘ

Lidé, kteří přijedou v tomto "kostýmu", prokazují nedostatek jedné z pro hru nejpodstatnějších schopností: ochotu přijmout herní svět za svůj a odprostit se od reálného moderního světa. Tím dokáží zkazit hru ostatním a navíc dělají dřevárníkům ostudu. Nikdo takový nebude vpuštěn do hry!

Očividným znakem takového amatéra je množství viditelných prvků moderního světa: tričko (přestože "středověce" rozpárané), košile, džíny, krat'asy, moderní boty, šust'áky, tepláky s lampasy, hodinky a dokonce čepice a plážové kloboučky (známe i takové!)

Moderní mluva

"Varkoč" z hadru, příliš krátký..

Moderní pásek, lyžařské rukavice, meč "hokejkáč"

Kapsáče

Pokus o onuce ze starého potahu na křeslo, přivázané tak, že za 10 minut odpadnou

Do očí bijící kecky s proužky!

Odpadky

Obr. 1 – Keckář²⁸

²⁸ Keckář [online]. In: Pppatasss blog. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <http://pppatasss.blog.cz/1001/keckar>

Obr. 2 – *Sekera bradatice*²⁹

²⁹ Sekera bradatice. In: *Drakkaria* [online]. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <https://www.drakkaria.cz/repliky-zbrani-noze/sekery-bijaky-halapartny/bradatice---klasika.html/#product-gallery-3>

Obr. 3 – Batvat³⁰

³⁰ Batvat. In: *Fantasyobchod* [online]. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: https://fantasyobchod.gumlet.io/ID4919_01.jpg?w=900&dpr=1.0

Obr. 4 – Havraní zobák³¹

³¹ Havraní zobák. In: *DuchShop* [online]. [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: https://www.duchshop.com/pictures/b0cdb-prs404_beast_hammer_kriegshammer_mittelalter.jpg